

СРБИЈА У ПРОМЕНАМА

ЕКОНОМИЈА И ЕУ

Само знањем можемо у Европу

4 | КАКО ДО КОНКУРЕНТНЕ ПРИВРЕДЕ

СРБИЈА МОРА ПОСТАТИ ДРУШТВО ЗНАЊА

8 | ИНТЕРВЈУ

Бојана Тодоровић, помоћник министра у Министарству економије

НЕЋЕМО КАСНИТИ

10 | КОЛУМНА

Горан Николић, Центар за нову политику

**КАКО ДО ЕВРА
КАО НАШЕГ НОВЦА**

**10 | МАКРОЕКОНОМИЈА
ДАЛЕКО ОД СТАБИЛНОСТИ**

•••
НАСЛОВНА СТРАНА:
БРАНКО ЂУКИЋ

УВОДНИК

Србија на дугом путу ка Европи

Пут Србије ка Европској унији добиће почетком наредне године нови замаха, све извеснијим добијањем статуса кандидата и одређивањем датума почетка преговора за чланство. То постигнуће није импресивно, будући да већ статус кандидата имају Црна Гора, Македонија и Турска, а да Хрватска постаје члан ЕУ јула 2013. Можда је игра судбине да је земља, с којом је ЕУ (тада ЕЕЗ) потписала још 1967. први споразум на бази своје заједничке спољнотрговинске политике, сада на зачелју европских интеграција. Имајући у виду све проблеме са којима се ова земља суочава последње више него две деценије, важно је да смо „на правом путу“ и да бар желимо да уђемо у „добро друштво“.

Средином 2011. године економска слика Србије није ружичаста. Промет у трговини реално је мањи за осмину у односу на лањски ниво, сума свих исплаћених зарада и пензија има благ пад, док је незапосленост у априлу достигла високих 22,2 одсто активног становништва. Стабилизовани курс динара не говори о снази домаће економије већ пре о дискреционој одлуци власти. Ипак, БДП и индустрија расту, док робни извоз, лавовски генерисан из прерађивачке индустрије (посебно из предузећа која су приватизована), бележи снажну динамику (иако је његов достигнути ниво недопустиво низак; нпр. извоз нам је дупло мањи од бугарског). Дугови земље (државни и спољни) нису на критично високом нивоу (износе две петине, односно три четвртине БДП-а), мада забрињава њихов раст последње две и по године. Ниво тешко наплативих зајмова привреде и становништва (око шестину од укупних пласмана), иако висок, још увек је подношљив. Проблем ниске ликвидности у привреди Србије, што се може назвати и опште неплаћање, односно одлагање плаћања, само је парадигма генералног стања корпоративног сектора.

Чланство у Европској унији, која је и сама у кризи, појачаној услед проблема енормног нивоа суверених дугова њених периферних чланица, није онipotентни лек за друштва које муче бројни проблеми. Ипак, сматрати да пут ка ЕУ, који подразумева доношење и имплементацију бројних закона, усвајање нових правила понашања (нпр. у компанијском пословању или здравственом и образовном систему) може бити стално преиспитиван је, у суштини, заблуда. Наиме, бити интелектуалац, поред осталог, значи сумњати, проверавати, постављати питања, тражити алтернативне солуције. Међутим, у случају односа Србије према ЕУ, то поједностављено значи бити антимодернизацијски настројен, склон авантуризму, политикантству, односно бити политички неодговоран. Не треба бити много политички мудар, нити историјски „поткован“ да би се схватило да за Србију нема бољег начина да јасније искаже и успешније брани своје интересе него кроз ЕУ.

Горан Николић

Србија мора постати друштво знања

Визија развоја Србије у овој деценији треба да буде израстање у друштво научног и технолошког развоја у коме образовани и креативни људи стварају висококвалитетне иновативне робе и услуге

SHUTTERSTOCK

ТЕХНОЛОГИЈА: САМО ЗНАЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ ВОДЕ СРБИЈУ ИЗ КРИЗЕ

ПРОФ. ДР НЕБОЈША САВИЋ

Остварени раст у Србији претходне деценије био је заснован на приливу страних директних инвестиција (СДИ). Користећи релативно јефтину квалификовану радну снагу, оне су биле усмерене на куповину домаћег тржишта. Ефекат прилива страног капитала није се значајније одразио на повећање запослености и раст извоза у очекиваној мери. Структурне промене у процесу транзиције Србије од 2000. године измениле су основне карактеристике српске привреде, смањујући учешће пољопривреде и индустрије у корист услужних делатности у структури како бруто домаћег производа (БДП) тако и додате вредности.

Последњих година у погледу конкурентности Србија губи трку са својим такмацима. Србија је 2003. године била на 77. месту, 2008. на 85. да би 2010. годину завршила на 96. месту. Истовремено Србија се по нивоу БДП-а налазила на 67. месту.

Шта нам говори овако велика разлика између ранга на основу нивоа БДП-а и ранга конкурентности? Та разлика нам указује да постоје озбиљни проблеми у српској привреди јер нису добро коришћени расположиви

ресурси. Србија је обилато експлоатисала своје природне ресурсе, без обзира на ниво ефикасности и продуктивности њихове употребе.

Другим речима, Србија је следила логику наслеђеног просперитета. Уколико нека земља следи модел наслеђеног просперитета, тада се стратегија заснива на максималном искоришћавању и продаји расположивих, наслеђених, пре свега природних ресурса; главни играч у овом моделу је држава као власник и дистрибутер ресурса са израженом склоношћу да прерасподељује вредност према захтевима интересних група.

У моделу креираног просперитета кључ је у стварању што вреднијих производа и услуга, уз раст ефикасности. Ову врсту просперитета стварају једино фирме, а због тога што је заснована на иновативности и продуктивности, ова врста просперитета у суштини је неограничена. Овде држава има веома важну улогу, као директно одговорна за стварање здравих конкурентских услова који омогућавају раст продуктивности и за креирање довољно атрактивног пословног амбијента за успешан развој приватног сектора. У моделу креираног просперитета кључ је у стварању конкурентских предности.

Према Портеру и Кетелсу, креирани просперитет има ограничење само у погледу способности иновирања и динамизирања фирми при чему богатство могу креирати само фирме. Држава не може креирати богатство, али има значајну улогу у стварању добрих услова за креирање просперитета.

Србија мора кренути путем тзв. креирања просперитета у коме се вредност ствара на основу високе продуктивности робе и услуга које су профитабилно пласиране на страном и домаћем тржишту јер је у том случају једино ограничење просперитета у способности иновирања и динамизирања фирми. То значи да Србија мора постати друштво знања и иновативности.

Поред развоја науке и модерних производњи, Србија треба да унапреди и традиционалне секторе и њихову конкурентност доведе у склад са развојем модерних знањем интензивних активности. То значи да и извозно атрактивне активности али и оне које су оријентисане на домаће тржиште морају унапређивати конкурентност.

Цео свет данас настоји да обнови економски раст. По традицији раст вођен извозом третира се као једна од најперспективнијих развојних стратегија. Искуства азијских привреда, које су оствариле висок и одржив раст са овом стратегијом, дају и емпиријску подлогу том теоријском приступу.

Као алтернативе овој стратегији у савременој теорији конкурентности наводи се концепт повећања конкурентности у коме је извоз дијагностички инструмент, односно извоз је индикатор и подстрекач конкурентности. У том смислу извоз представља само једну од димензија стратегије конкурентности и привредног раста (заједно са приливом и одливом СДИ, инвестицијама, иновацијама и увозом). Поента овог приступа јесте у томе да се фокус дебате усмери на повећање конкурентности у свим релевантним димензијама, а не само на извоз.

Кључна концепцијска разлика између Портеровог оквира конкурентности (CF) и стратегије вођене извозом јесте у томе што је CF свеобухватнији јер унапређује перформансе целе привреде, а не само извозно оријентисаних сектора. Извозни сектори јесу од критичног значаја, али ако нема ефикасног трансмисионог система ка осталим локалним индустријама, постоји опасност да се генерисане вредности

Србија има плитак финансијски систем у коме је присутна једна од највиших каматних маргина

извозног сектора не трансформишу у пораст БДП-а тј. да се исказају кроз раст животног стандарда становништва. Извозни и домаћи сектори суочавају се и са различитим динамикама. У извозно оријентисаним секторима компаније су директно изложене иностраној конкуренцији, а то значи да се суочавају са различитим пословним окружењима. Када се ради о локалним секторима компаније су суочене само са локалним пословним окружењем. Креатори економских политика морају уважавати специфичности које постоје на оним локацијама на којима се извозне индустрије појављују.

Због тога су стратегије конкурентности често високоспецијализоване и усмерене на специфичне баријере раста са којима се земља суочава у датом периоду. Отуда се у њима примењују општи принципи, који важе за све земље, али се кључне баријере раста значајно разликују према локалним околностима од земље до земље.

Због тога CF, који укључује анализу дијаманта националне конкурентности, пружа аналитички метод за идентификовање кључних баријера на бази специфичних података сваке земље, укључујући и анализу извозног портфолија земље.

Стратегија конкурентности треба да буде тесно повезана са кластерима који се усмеравају на унапређење продуктивности и отворени су за све индустрије, спремне да учествују у колаборативним напорима за унапређење конкурентности.

Први корак у анализи квалитета пословног окружења које постоји у Србији биће учињен коришћењем Портеровог дијаманта. Анализа је показала да у свим елементима дијаманта Србија има озбиљне слабости. Србија нема посебно јака упоришта у оним деловима дијаманта који се тичу факторских услова и контекста за стратегију и ривалитет, а то су два најважнија сегмента дијаманта за успостављање квалитетног пословног окружења у фази развоја у којој се Србија данас налази.

У делу дијаманта који се односи на факторске услове, Србија има повољне индикаторе везане за комуникациону инфраструктуру, има погодну локацију (али то имају и њени суседи) и има релативно јефтину квалификовану, али не и довољно искоришћену радну снагу. Тржиште радне снаге карактерише ниска стопа економске активности и запослености, која се креће нешто изнад 50 одсто, и високе али опадајуће стопе незапослености, која је са 20,8 одсто у 2005. опала на 13,6 у 2008. и поново вратила изнад 20 одсто.

Река Дунав, која протиче или се граничи са десет европских држава од Немачке до Украјине, представља неискоришћену погодност. ЕУ је дефинисала развој Дунава као један од својих највиших циљева. ЕУ се определила и за развој коридора XI који треба да повеже Румунију и Италију, преко Србије и Црне Горе, а укључује и аутопут Београд - Бар. Ово је такође важан инфраструктурни пројекат у коме Србија не сме каснити, као што се догодило са коридором 10. Када се ради о физичкој инфраструктури, важном елементу конкурентности, Србија има веома лоше индикаторе који јој угрожавају укупну конкурентност. Поред тога, Србија остварује изузетно лоше резултате у погледу одлива мозгова; иако релативно високообучена радна снага представља озбиљан развојни потенцијал, Србија се истовремено налази на 136. месту од 139 земаља по одливу мозгова.

Када се ради о административној инфраструктури, иако су остварена мала побољшања, јављају се озбиљни проблеми који битно утичу на ниво квалитета пословног окружења. Добар пример тога је започето, а затим заустављено спровођење пројекта „Гиљотина прописа“. Посебан значај у овом сегменту има унапређење јавне управе и смањивање корупције. Иако је раширено мишљење да Србија

има веома квалитетан финансијски систем, анализа је показала да се ипак ради о плитком финансијском систему у коме је присутна једна од највиших каматних маргина. Истовремено, последњих година бележи се знатно погоршање у области иновационе инфраструктуре.

У делу дијаманта који се односи на контекст стратегије и ривалитета, који представља други најважнији сегмент Портеровог дијаманта, повољност представља отвореност земље, испољена само на страни увоза, не и извоза, и заштита инвеститора; међутим, слабости се огледају у ниском интензитету локалне конкуренције, јакој тржишној доминацији, усмерености на ценовну конкурентност, великој сивој економији, итд. који озбиљно подривају функционисање тржишта и угрожавају тржишни карактер привреде Србије.

Контекст за стратегију и ривалитет, као трећи елемент дијаманта, у суштини је тржишни оквир функционисања фирми и сугерише да ли су елементи праве тржишне привреде довољно заступљени. Превелик уплив државе у економске токове приметан је у бројним сегментима, а уз то није јасно раздвојена улога државе као регулатора од њене улоге као власника. То често доводи до неуједначене конкуренције између компанија; јавна предузећа стварају огромне губитке, а доминирају у власничкој структури

Србија мора кренути путем тзв. креирања просперитета у коме се вредност ствара на основу високе продуктивности робе и услуга

REUTERS team Milutinovic

ПРОДУКТИВНОСТ: БЕЗ ИСПУЊЕЊА СТАНДАРДА

привреде. Из тих разлога, које појачава и описана административна инфраструктура са низом препрека, присутне су велике тешкоће за отварање малих и средњих предузећа, а она би требало да буду носиоци новог запошљавања и улагања домаће штедње у нове пројекте.

На то се надовезују и слабости у преостала два сегмента дијаманта који, без обзира на то што у овој фази развоја Србије имају релативно мањи значај, морају бити на задовољавајућем нивоу. У делу дијаманта који се односи на повезане и подржавајуће активности, које између осталог треба да обезбеде висок степен повезаности и сарадње локалних и иностраних фирми, испољене су бројне слабости. Кључне слабости се везују за слабу међусобну сарадњу фирми, као и низак ниво развоја кластера, јер су они плитки и неусмерени. По Портеру, кластери су територијално блиске групе међусобно повезаних компанија и придружених институција у некој области, повезаних заједништвом и комплементарношћу, на бази којих се креирају велики екстерни ефекти.

У делу услова тражње, као четвр-

ВЕЛИКИХ ЕКОНОМИЈА, НЕМА ПРОСПЕРИТЕТА

том делу дијаманта, такође су испољене бројне слабости. Кључне слабости су у ниској заштити потрошача, сами потрошачи нису довољно захтевни и не намећу високе стандарде квалитета робе и услуга, што се добрим делом може објаснити њиховим ниским дохотком. Стандарди квалитета слабо су регулисани тако да се на тржишту појављује роба ниског квалитета, понекад и са штетним ефектима на потрошаче. Из еколошког угла може се констатовати да су стандарди заштите окружења ниски.

Визија развоја Србије у овој деценији треба да буде израстање у друштво научног и технолошког развоја у коме образовани и креативни људи стварају висококвалитетне иновативне робе и услуге. То је једино могуће уколико се значајно повећа ниво конкурентности и следи модел креираног просперитета. Важна полуга у томе би требало да буде и Национални савет за унапређење конкурентности Србије (НСКС). НСКС је основан још 2003. и са већим или мањим интензитетом ради и данас. Овако постављен, он је требало да буде носилац унапређења конкурентности. У првим годинама

иницијатива је била интензивна, да би од 2005. његов рад практично замро, а затим је 2008. ревитализован.

Крајем 2009. НСКС је предложио Влади, што је она 21. јануара 2010. усвојила, програм 38 кључних мера за унапређење конкурентности у 2010. години. Оне су биле резултат рада пет радних група. Идентификовано је више од 100 ургентних мера веома практичне природе. У документу је било јасно прецизирано за сваку меру у чијој је надлежности, које је одлуке потребно донети уз јасна образложења, а рокови су били прецизно дефинисани.

Рад НСКС и рад радних група пратио је ентузијазам свих учесника у овим процесима који нису долазили из државних институција, док је ниво заинтересованости државних чиновника свих нивоа био видно слабији. Спровођење ових мера током 2010. није било ни изблиза задовољавајуће. Од 38 мера урађено је само њих осам, а 10 није ни започето. Остатак се налази у некој од процедуралних фаза, без јасног рока када ће бити остварене, уз јасно испољену опструкцију.

На овом примеру се јасно види у којој мери су административне процедуре кочница просперитету Србије као државе и њених грађана. Да будемо веома отворени, државна администрација је својим нечињењем, прво у оквиру рада самог Савета, а онда и не спровођењем оних мера које је Влада усвојила на предлог Савета, директно зауставила спровођење усвојених мера. На тај начин је директно утицала на спутавање просперитета грађана који ту јавну управу и финансирају.

Ново време захтева нову, јасну и модерну стратегију, која може да одговори захтевима домаћег, регионалног и светског тржишта. Она не сме да буде грађена на превазиђеним решењима јер су се посебно у последњих десет година околности значајно промениле. Тежишта се мора ставити на конкурентност, односно на повећање продуктивности и боље коришћење ресурса и на трансформацију привреде ка областима са вишом продуктивношћу и које подржавају раст креативног потенцијала српске привреде. Србији су потребне нова визија друштвеног развоја, нова мотивација и нова енергија које ће покренути унапређење просперитета целог друштва уз смањивање сиромаштва и разлика у нивоима развијености. Спровођењем ове стратегије друштвена и пословна елита и политички лидери треба грађанима Србије да обезбеде просперитет увођењем у европске друштвене, пословне, културне и образовне институције.

Србија мора да постане појам државе са достигнућима у науци и технологији, у којој образовани и креативни људи производе иновативне робе и услуге високог квалитета. У неколико наредних година неопходно је обезбедити да већина грађана буду ИТ писмени, да имају приступ интернету и да могу да користе предности информатичког друштва.

(Аутор је професор на Факултету за економију, финансије и администрацију) ▲

Нећемо каснити

Исту тежину, обим ангажовања надлежних институција и значај, немају хапшење Ратка Младића и формирање управних одбора у различитим институцијама или доношење закона и правилника

ИВАН РАДАК

Власти Србије у наредна два и по месеца очекује велики посао јер је остао низ закона које би требало усвојити како би од Европске комисије почетком октобра било добијено позитивно мишљење о спремности да уђемо у нову фазу процеса прикључења односно да бисмо добили статус кандидата за чланство и потом ушли у преговоре. На економском плану највећа мука Влади биће осмишљавање закона о реституцији који ће моћи у пракси да се спроведе, а да не створи армију незадовољних. Из Европске уније већ је стигло упозорење да Србија не би требало себи да дозволи луксуз да доноси закон који ће бити неприменив. Слично је и са законима број 2 и 3 по важности, а реч је о актима који ће предвиђати повраћај имовине Војводини и локалним самоуправама. Ни израда тих закона не тече како треба, а у нарочито незгодну ситуацију влада је себе ставила чекајући минут да се усвајање. Незадовољни, којих ће извесно бити, вероватно ће се жалити Бриселу, а то би могло испуњавање циљева до октобра да доведе у питање. Осим та три, условно речено важнија закона, остало је да буду усвојени још неки попут закона о оптичким дисковима, тржишном надзору, патентима, енергетици... Ту су и више технички задаци попут именовања управљачких структура појединих институција, усвајање

стратегија, правилника и других препорука које Европа има.

- У циљу јасног дефинисања препорука, чија реализација треба да допринесе позитивном мишљењу Европске комисије о захтеву Србије за чланство, влада је 29. децембра усвојила Акциони план за испуњавање приоритета из Годишњег извештаја Европске комисије за 2010. ради убрзања стицања статуса кандидата. Акциони план садржи 96 препорука од чијег испуњења у великој мери зависи процена спремности Србије да добије статус кандидата. За највећи број приоритета, односно око 60 одсто укупног броја препорука, предвиђени рок за реализацију је прва половина 2011. године, чиме се обезбеђује да буду испуњене пре него што Европска комисија закључи израду мишљења о нашем захтеву, које би требало да се објави октобра 2011. године. Први извештај о спровођењу Акционог плана је разматран

Искуства других земаља у преговорима са ЕУ указују да су преговори најдуже трајали у области пољопривреде или животне средине

и усвојен на седници Владе средином марта и већ је презентирао Европској комисији. Средином јула ове године очекује се да влада усвоји нови извештај о спровођењу Акционог плана - каже Бојана Тодоровић, помоћник министра у Министарству економије и регионалног развоја

Шта је у области економије у овом тренутку још остало да се уради како би се испунили сви (економски) услови за добијање статуса кандидата за чланство у ЕУ? Да ли ће усвајање неопходних закона бити обављено на време?

Према садашњем стању оцењено је да је реализовано 66 одсто препорука из Акционог плана чији је рок усвајања био јун. Битно је такође напоменути да постоје и препоруке чије је испуњавање предвиђено за трећи квартал или крај године јер је реч о дугорочнијим мерама. Свакако да све препоруке немају исти значај и тежину. На пример, исту тежину, обим ангажовања надлежних институција и значај нема хапшење Ратка Младића и формирање управних одбора у различитим институцијама или доношење закона и правилника. Али, ради лакшег статистичког праћења у Влади није вршено пондерисање значаја препоруке, већ је свакој дата иста вредност. У овом тренутку, у областима из надлежности Министарства економије и регионалног развоја остало је да се испуне три препоруке. Прва је избор

АНДРЕЈ ИСАКОВИЋ

НАЈВЕЋА МУКА РЕСТИТУЦИЈА: БОЈАНА ТОДОРОВИЋ

председника и чланова надзорног одбора Института за стандардизацију, што се очекује 18. августа. Друго, у области инфраструктуре квалитета ће до краја 2011. бити усвојен већи број правилника у циљу транспонувања правних тековина ЕУ које се односе на специфичне производе. Ту је постављен рок четврти квартал. Треће, очекује се доношење измена Закона о регистрацији привредних субјеката. Планирани рок је такође

четврти квартал 2011. године. По усвајању Закона о регистрацији привредних субјеката, имајући у виду да су већ усвојени Закон о привредним друштвима и Закон о јавном бележничтву, поступак електронске регистрације ће бити потпуно оперативан. Напомињем да је овде дат приказ само обавеза које се односе на делокруг Министарства економије и регионалног развоја, те да су друга економска и финансијска питања у

надлежности Министарства финансија и других ресора.

Колико испуњавање задатих услова у области економске интеграције Србије у ЕУ коче или отежавају застојања у ванекономским областима интегрисања - политичкој, правној, административној....?

Из горенаведеног јасно произлази да ће до краја године бити испуњене све препоруке које обухвата делокруг рада Министарства економије и регионалног развоја, те да нема утицаја других тзв. ванекономских области на реализацију активности које покрива наше министарство.

У којим економским областима очекујете нешто теже преговоре са Европском унијом?

Преговори са ЕУ о чланству не почињу добијањем статуса кандидата, већ онда када Европска комисија одреди датум за почетак преговора, што не мора коинцидирати са датумом стицања својства кандидата. Иначе, преговори о чланству се воде по поглављима којих има укупно има 33, а од којих Министарство економије и руководи радом у оквиру шест поглавља. То су поглавље 1 - слободно кретање робе, поглавље 2 - слободно кретање радника, поглавље 6 - право привредних друштва, поглавље 19 - социјална политика и запошљавање, поглавље 20 - предузетничка и индустријска политика и поглавље 30 - економски односи са иностранством.

Такође и преговори по појединим поглављима не почињу истовремено, већ ЕУ предлаже отпочињање преговора у оним поглављима које оцењује „зрелим“ за покретање тј. када процене да је у некој области у системском смислу постигнута одговарајућа сагласност са ЕУ. Искуства других земаља у преговорима са ЕУ указују да су преговори најдуже трајали у областима где ЕУ има веома развијену нормативну покривеност, као што је рецимо област пољопривреде или животне средине. ▲

Како до евра као нашег новца

ГОРАН НИКОЛИЋ, ЦЕНТАР ЗА НОВУ ПОЛИТИКУ

Извештаји о конвергенцији Европске комисије и Европске централне банке указују да већина земаља ЕУ ван еврозоне (па и Србија) не испуњава задате критеријуме за увођење евра

Средином 2011, када Србија има раст потрошачких цена преко 13 одсто и када се недавно стабилизована валута вероватно одржава услед политичких разлога, изгледа прерано дискутовати о уласку у еврозону. То питање данас изгледа као сколастичко (као нпр. колико анђела може да стане на једну иглу?). Ипак, наше комшије Хрвати, који 2013. постају 28. чланица ЕУ, већ саопштавају да неће журити са увођењем евра и да ће то сачекати око деценију. Сличне ставове у погледу евра, мада не лицитирајући са тако дугим роковима, имају и Пољска и Чешка (одбојност Британаца према монети еврозоне има знатно другачије разлоге).

Државе које приступају валутној унији морају испунити егзактне економске критеријуме предвиђене споразумом из Мастрихта. Литванији, која је конкурисала за приступање еврозони кад и Словенија, чланство је измакло за само 0,1 одсто, за колико је литванска инфлација била виша од дозвољене. Земљама које желе у еврозону, највеће проблеме најчешће праве висока инфлација и превелик буџетски дефицит.

Будући да Србија евро не може усвојити преко реда (као Црна Гора или УНМИК-Косово) остаје

нам да испунимо критеријуме конвергенције, односно уласка у еврозону. Поједностављено захтева се: ниска инфлација, стабилна валута, низак ниво дефицита јавне потрошње, одрживост јавног дуга као и релативно ниске каматне стопе. Истина, критеријуми су помало чудни јер се односе на целу ЕУ, а не на еврозону, када су камате и инфлација у питању. Треба рећи да су Белгија и Италија ушле у еврозону са јавним дугом изнад 110 одсто ГДП, а да су Финска и Италија учествовале у ЕРМ II у периоду који је краћи од две године.

Посматрајући приложену табелу видљиво је да Србија испуњава само један од предложених пет квантификованих циљева (ниво јавног дуга, мада ће и он знатно порастати са трошковима реституције). Поред тога, земља прво мора бити чланица ЕУ, што је тренутно чини се најтежа препрека. Пре уласка у еврозону треба бити и у тзв. Европском валутном механизму, што, пре свега, подразумева релативну стабилност валуте у року од две године. Остали циљеви су за сада далеко од остварења. Валута је нестабилна, инфлација врло висока, каматне стопе једне од

највиших на старом континенту, док би буџетски дефицит тек 2013. могао да уђе у планиране оквире под условом да испуштујемо фамозна фискална правила.

Иначе, критеријуми конвергенције често се мешају, а немају баш пуно заједничког, са (Копенхашким) критеријумима за чланство у ЕУ (утврђеним још 1993). Ови други се односе на стабилност институција који гарантују демократију, владавину права, људска права и права и заштиту мањина, тржишну економију и могућност преузимања обавезе чланства који су базирани на циљеве политичке, економске и монетарне уније.

На графикону су дати подаци о скоро униформној (не) испуњености критеријума за улазак у еврозону чланица ЕУ. Пети критеријум, који се односи на чланство у ЕРМ II (чланице су само Литванија и Летонија), односно на дозвољено осцилирање курса према еврџу од +15%, а у другој фази од +2,25%, практично испуњавају само фиксиране валуте (лев и балтичке монете). Дакле, у складу са Извештајима о конвергенцији од стране Европске комисије и Европске централне банке 2010, већина земаља није испуњавала задате критеријуме

КРИТЕРИЈУМИ ЗА УВОЂЕЊЕ ЕВРА И ТРЕНУТНО СТАЊЕ У СРБИЈИ

Пет критеријума	Објашњење критеријума конвергенције	Критеријуми: стање у Србији
Ниска инфлација	Инфлација у земљи кандидату за увођење евра не сме прелазити више од 1,5 проценат просечну инфлацију у три земље чланице ЕУ са најнижом инфлацијом.	13,4% међугодишње у мају 2011.
Низак буџетски дефицит	Консолидовани буџетски дефицит у години која претходи уласку у еврозону не сме бити виши од 3% ГДП-а	-4,25% БДП 2011 (оптимистична процена)
Одржив јавни дуг	Јавни дуг земље у години која претходи уласку у еврозону не сме бити виши од 60% ГДП-а	40% БДП
Ниске каматне стопе	Дугорочне (номиналне) каматне стопе могу максимално 2 процентна поена бити више од оних у три земље чланице ЕУ са најнижом инфлацијом.	Пондерисана просечна динарска активна каматна стопа у мају 2011: 14,3%
Стабилна валута	Земља мора бити члан европског валутног механизма (ЕРМ II) најмање две узастопне године пре увођења евра. То значи да курс њене валуте не сме одступити од вредности евра више од 15% горе или доле (тренутно су чланице ЕРМ II балтичке земље и Данска).	Динар апресирао према еврџу 2,3% у последњих годину дана. У последње две године динар депресирао према еврџу 5,5%.

Извор: НБС, Министарство финансија Србије, European Central Bank.

у периоду од априла 2009. до марта 2010. године, Стање се није битније променило закључно са средином 2011. Парадокс је да су све земље ЕУ обавезне да уведу евро после испуњавања датих критеријума (само Британија и Данска немају ту дужност), али то имплицитно подразумева да саме државе одлучују да ли и када ће увести заједничку монету (ово је био пропуст аутора правила јер се пре кризе подразумевало да ће сви „јурити“ ка еврозони).

Уласком у Европску монетарну унију Србија ће учествовати у креирању монетарне и курсне политике кроз Европски монетарни систем (где ће бити НБС) и преко делегата у Европској централној банци. Србија ће моћи да штампа банкноте и евро кованице, и са српским симболима (делимично и ћирилицом).

Поставља се питање зашто је потребно да земље усвоје строге критеријуме да би ушле у еврозону. Наиме, ако би земља по увођењу евра имала вишу него дозвољену стопу инфлације током година њен реални ефективни

курс би апресирао, тиме значајно смањило конкурентност њене привреде и утицао негативно на платни биланс и, последично на раст спољног дуга. Висок буџетски дефицит (већи од 3 одсто) подигао би јавни дуг, те би се повећала буџетска средства потребна за његово сервисирање. Ово би довело до ефекта „истискивања“ приватних инвестиција, јер би држава морала да се појачано задужује на финансијском тржишту. Поред тога, дошло би и до раста приноса на државне обвезнице, а тиме и до раста општих каматних стопа, што би се негативно одразило на кредитну и привредну активност (пример оваквог развоја догађаја су ПИГС, пре свега Грчка). Лимитиран ниво јавног дуга као и висина каматних стопа су, дакле, снажно повезани са висином буџетског дефицита. На крају, услов релативне стабилности националне монете у годинама пре увођења евра укључује више елемената укупне макроекономске стабилности (нпр. код земље са валутом која годинама благо номинално

депресира би при фиксирању за евро могло доћи до појачаног трошења девизних резерви).

Евроизација нуди велике предности, нарочито у решавању проблема акумулације дуга у девизама, смањила би се неизвесност и обновило поверење. Сигурно је да би евро повећао поверење у финансијски систем Србије, а и смањиле би се каматне стопе и инфлација. Србија не би изгубила емисиону добит, не би могла да води монетарну политику (која је, иако лимитирана у нашим околностима, ипак инструмент прилагођавања на шокове), не би могла да „прилагођавањем“ (читај обарањем) курса ублажава спољну неравнотежу.

Евро би могао да постане и наш новац почетком следеће деценије, под условом да крајем ове декаде, или нешто касније, уђемо у ЕУ. Наиме, отприлике да је три до четири године потребно, барем тако говоре искуства нових чланица ЕУ (нпр. Словеније, Кипра, Малте, Словачке), да се после уласка у ЕУ испуне услови и за увођење евра.

Далеко од стабилности

Варају се сви који верују да ће Европска комисија олако прећи преко највеће стопе инфлације у Европи, акутног проблема незапослености и превисоког спољног дуга

ПЕТРИЦА БАКОВИЋ

Нема сумње да ће макроекономска стабилност то јест висина инфлације, буџетски дефицит, висока стопа незапослености и огроман спољни дуг бити озбиљна препрека чланству Србије у Европску унију, истичу домаћи економисти. Из Брисела недвосмислено стижу наговештаји да Србија мора испунити своје обавезе и када је у питању економска стабилност земље, уколико жели позитивно мишљење Европске комисије. Прецизније, инсистира се на значајном смањењу двоцифрене инфлације, рекордне у Европи и обезбеђењу уравнотеженијег односа прихода и расхода у буџетској каси, како би се дефицит са садашњих 4,5 одсто вредности бруто домаћег производа смањило на око један одсто БДП-а у наредних пет година.

Потврде овога стигле су и од гувернера Дејана Шошкића који је, приликом потписивања уговора о помоћи ЕУ централној банци у примени стандарда који важе у европском банкарству, признао да је макроекономска стабилност један од предуслова чланства Србије у Европској унији, те да је управо централна банка стуб те очекиване стабилности. У НБС не одустају од тврдње да ће се стопа инфлације, са мајских 13,4 одсто међугодишњег раста, до краја године вратити у циљани коридор од четири плус-минус 1,5 одсто, иако и од европских званичника и од домаћих економиста стижу упозорења да борба са инфлацијом неће бити тако лак посао.

ГОРАН СРДАНОВ

СТРАХ ОД ИНФЛАЦИЈЕ: ОД ПАДА ДИНАРА СТАХУЛУ И ПРИВРЕДНИЦИ И ГРАЂАНИ

И једни и други нарочито се прибојавају прекомерног трошења пара из буџета, у јеку предизборне кампање, када, сведоци смо ранијих година, политичари деле и шаком и капом не би ли убедили бираче.

Прекомерна потрошња додатно би, упозоравају економисти, повећала и овако велики дефицит у буџету и још више отежала израду буџета за наредну фискалну годину, на шта Европска комисија никако неће гледати благонаклоно.

Подсетимо још и да је са двоцифрном инфлацијом Србија миљама удаљена од 2,7 одсто колики је мајски просек за зону евра те да је један од најбитнијих услова за улазак у европску монетарну унију управо висина инфлације. Према критеријумима из Мастрихта она не сме бити већа од 1,5 одсто од просека три најуспешније чланице уније. Другим речима, одрживо низак раст цена и ниска стопа

инфлације императив је за чланство у еврозони. Слично је и са дефицитом у буџету или јавним дугом. И док власти у Србији тврде да су још увек далеко од тих фамозних 60 одсто учешћа дуга у бруто домаћем производу, висина буџетског дефицита је изнад дозвољених три одсто. Србију свакако мучи и висока стопа незапослености, која је према најновијој Анкети о радној снази, од октобра прошле до априла ове године порасла са 19,2 на 22,2 одсто упркос тврдњи премијера Мирка Цветковића да запосленост у ствари расте и да је статистика запошљавања непоуздана. Економисти са којима је НИН разговарао тврде да се подаци о макроекономској ситуацији у Србији не могу фингирати и ублажавати јер Европска комисија има строге механизме контроле, док се морају отклонити и сви евентуални недостаци у статистичком праћењу или обради података.